

Steeds belangrijker binnen de dienstverlening van bibliotheken

De leesconsulent is in

De functie leesconsulent bestaat al langer, maar wint de laatste jaren aan belang. Dat heeft alles te maken met de grote behoefte van (basis)scholen aan advies over en ondersteuning bij leesbevordering. Dankzij de opleiding Leesconsulent de Bibliotheek op school primair onderwijs kunnen bibliotheken tegemoetkomen aan die behoefte.

TEKST: BEA ROS • FOTO'S: ZIE CREDITS LANGS ZIJKANT

Aysegül Kuyumcu is meester in de rechten. Jarenlang gaf ze les in het hbo en was ze met contracten in de weer. 'Maar ik vond er geen voldoening in.' Door haar vrijwilligerswerk in Bibliotheek De Plataan in Maassluis kwam ze op een ander spoor. Toen er een vacature langskwam voor leesconsulent hoefde ze niet lang na te denken. 'Al jarenlang brandt er een leesvlammetje in mij. Nu kan ik meehelpen om dat vlammetje bij leerlingen op de basisschool ook aan te steken.'

Specialist leesmotivatie

Kuyumcu is niet de enige 'zij-instromer' in de bibliotheek. De leesconsulent is in opmars en wordt steeds belangrijker binnen de dienstverlening van bibliotheken. Niet alleen in kwantiteit – vandaar de vele zij-instromers – maar vooral ook wat betreft inhoudelijke kwaliteit.

Marijke Joosten, manager van de afdeling Educatieve Bibliotheek van Bibliotheek Helmond-Peel, heeft de functie de laatste jaren

Robin Verleisdonk (directeur-bestuurder) en Marijke Joosten (manager afdeling Educatieve Bibliotheek), Bibliotheek Helmond.

Foto: Dave van Hout

opmars

zien veranderen. 'Het werk van de leesconsulent is veelzijdiger en gecompliceerder geworden. Je moet op veel vlakken iets kunnen. Als leesconsulent ben je niet meer louter praktisch uitvoerend bezig, je moet ook beleidsmatig en strategisch kunnen opereren. Je bent als specialist leesmotivatie en digitale geletterdheid een regisseur die alle partijen bij elkaar brengt.' De leesconsulent is de spil in de Bibliotheek op school, de aanpak waarbij bibliotheken en scholen samen werken aan een stimulerend leesklimaat. De Bibliotheek op school startte zo'n tien jaar geleden en inmiddels hebben 128 van de 143 bibliotheken samenwerkingsovereenkomsten met ruim 3.000 basisscholen. 'In eerste opzet was het de bedoeling dat een medewerker van school, de leescoördinator, de kar zou trekken', vertelt Joosten. 'Maar in de praktijk mist die persoon de tijd, ruimte en expertise om dat te doen. Die rol en taak hebben wij ons als Bibliotheek steeds meer toegeëigend.' Op dit moment gaat het nog vooral om basisscholen, maar ook met voorschoolse instellingen, en in het voortgezet onderwijs, mbo en pabo's komt de samenwerking op gang. Dat is belangrijk, stelt Robin Verleisdonk, directeur van Bibliotheek Helmond-Peel. 'Zo kun je werken aan een doorgaande leeslijn.' Zijn bibliotheek zet de komende jaren fors in op deze poot in de dienstverlening. 'Laaggeletterdheid en afnemende leesvaardigheid bij leerlingen vormen een groeiend maatschappelijk probleem. Als bibliotheek kunnen we met onze expertise bijdragen aan oplossingen en vooral ook aan preventie doen.'

Stevige basis

Dit alles was reden voor Verleisdonk en Joosten om binnen hun organisatie de functie-eisen voor leesconsulenten aan te scherpen en te actualiseren, en om zittende en aanstaande medewerkers waar nodig te scholen en te coachen. 'Want de vraag vanuit scholen groeit, maar dan moeten we wel kwaliteit leveren', aldus Verleisdonk. Daarom zijn ze blij met scholingsmogelijkheden zoals de opleiding Leesconsulent, ontwikkeld en georganiseerd vanuit het landelijke leesbevorderingsprogramma de Bibliotheek op school (zie ook kader).

Dat geldt ook voor Thea van der Meer. Als ervaren lees- en mediaconsulent bij Bibliotheken Noord Fryslân begeleidt zij startende collega's, maar alleen meelopen met een collega is niet voldoende. 'In de drukte van alledag is er minder tijd om echt te sparren en diep op het werk in te gaan. Daarom voorziet deze opleiding echt in een behoefte: het is de enige opleiding die mensen vaardigheden bijbrengt voor dit werk.'

Michelle Knot, sinds 1 januari 2021 leesconsulent bij Biblionet Groningen, is het daarmee eens. 'Meelopen met een ervaren col-

Foto: Bibliotheek De Plataan

Aysegül Kuyumcu, leesconsulent bij Bibliotheek De Plataan.

lega is te smal. Dan leer je alleen haar of zijn manier van werken kennen en ontdek je niet waar je eigen capaciteiten liggen.' Ze werkte eerder vanuit de bibliotheek als invalkracht op basisscholen, maar daarmee had ze het werk van leesconsulent nog niet in de vingers. Ze is dan ook blij dat haar teammanager haar naar de opleiding stuurde. 'Ik had geen idee wat er allemaal bij het werk kwam kijken. Door de opleiding heb ik nu een stevige basis voor het opstarten en vormgeven van de Bibliotheek op school. Alle dingen vallen op hun plek.' Ook Kuyumcu is blij dat ze de opleiding heeft gevolgd. Officieel zou ze per november 2020 als leesconsulent aan de slag gaan op haar eerste basisschool. Door corona liep dat anders. 'Dat uitstel gaf mij ruimte om alvast te neuzen in lesmateriaal en me in te lezen. Mijn teamcoördinator gaf me boeken, bijvoorbeeld over voorlezen en jeugdliteratuur. Zo was de start op school geen koude plons.'

De echte basis kreeg ze echter dankzij de opleiding. 'Ik had helemaal geen titelkennis of ervaring in het basisonderwijs. De opleiding gaf me een veilige omgeving om te groeien. Ik kon al mijn vragen stellen, niet alleen tijdens de lesdagen, maar ook in onze Biebtobieb-groep. Als ik onzeker was over hoe ik iets moest aanpakken, kreeg ik van alle kanten tips en feedback.'

Overtuigingskracht

Het is de taak van een leesconsulent om een positieve leescultuur in school te stimuleren. Dat is iets anders dan een of twee keer

Foto: Biblionet Groningen

Michelle Knot, leesconsulent bij Biblionet Groningen.

per jaar binnenvliegen met een boekenactiviteit of een wisselcollectie. Binnen de Bibliotheek op school gaat het om structurele samenwerking. De Bibliotheek op school zorgt niet alleen dat het aanbod in de schoolbibliotheek actueel en aantrekkelijk is, met voor elk kind wat wils, maar ook dat er in de klas structureel aandacht is voor (het belang van) vrij lezen, boekpromotie en leesplezier.

De leesconsulent ondersteunt en adviseert het schoolteam en de directie hierin. 'Het gaat om accountmanagement', stelt Verleisdonk. 'En dat vraagt om goede communicatieve vaardigheden en overtuigingskracht. Je moet beleidsmatig kunnen meedenken. Niet alleen reageren op vragen van scholen, maar proactief werken en onze missie, het neerzetten van die positieve leescultuur, over het voetlicht brengen.'

Dat is precies wat Knot heeft geleerd tijdens de opleiding. 'Je moet een vertrouwensband met een school opbouwen en het team met enthousiasme en deskundigheid kunnen overtuigen van het belang van leesmotivatie. Daarvoor moet je op alle niveaus het gesprek aan kunnen gaan, van leerlingen tot en met de directie.' De opleiding prikkelt cursisten om daarin een vorm te vinden die bij hen past. 'Zelf ben ik extravert en uitbundig, maar het kan ook op andere manieren. Zolang je maar deskundig en overtuigend over komt.'

Voor Kuyumcu was communicatie een aandachtspunt in haar persoonlijke talentontwikkelingsplan. 'Als jurist had ik geleerd om formeel en zakelijk in de omgang te zijn. Dat werkt misschien nog net bij de schooldirecteur, maar niet bij de leraren en zeker niet bij de leerlingen. Ik heb geleerd om minder formeel te zijn en om mensen te enthousiasmeren.' De basisscholen waarmee ze nu samenwerkt, waren al overtuigd van het belang van leesmotivatie en leesplezier, maar hadden slecht zicht op wat de bibliotheek allemaal te bieden heeft. Inmiddels weten ze haar steeds beter te vinden. 'De leraren komen bij me en vragen bijvoorbeeld: "Ik heb

hier een jongen uit groep 6 die nog niet zo goed leest. Weet jij een geschikt boek voor hem?" Of ze vragen advies over boekpromotie in de klas. Allemaal kennis die ik door de opleiding verworven heb en nu kan overdragen.'

Zelfreflectie

De afgelopen tien jaar zijn 738 leesconsulenten opgeleid. Binnen de opleiding fungeren ervaren leesconsulenten als trajectcoach: een persoonlijke begeleider en sparringpartner voor een of twee cursisten. Van der Meer loopt al een aantal jaren mee als trajectcoach. In de sinds dit jaar vernieuwde opleiding, waarin de focus ligt op persoonlijke leerdoelen (zie ook kader), heeft ze moeten leren meer op haar handen te zitten. 'Ik moet de cursisten niet meer beoordelen, maar vooral luisteren en hen met vragen stimuleren tot zelfreflectie. En dan geen waaromvragen, die zijn confronterend, maar liever "vertel-eens"-vragen.'

Het leuke van trajectcoach zijn is dat je mensen ziet groeien. In haar begeleiding benadrukt ze dat je als leesconsulent vooral een inhoudelijke bijdrage wilt leveren aan de ontwikkeling van het leesbeleid van de school. 'Je moet niet het hulpje van de school worden, maar stevig in je schoenen staan. Jij bent er om leesplezier en leesmotivatie te verkopen, niet om allerlei klusjes op te knappen. Je moet dus heel goed weten wat je missie is en wat je te bieden hebt.'

Knot herkent dit helemaal. Ze steekt veel werk in het laten zien aan scholen wat er allemaal mogelijk is. 'Er was een school die wilde stoppen met de Bibliotheek op school. Na drie jaar zagen ze er de meerwaarde niet meer van in. Die uitdaging ging ik graag aan. Ik wist dat de school iets wilde met poëzie, dus ik heb als praktijkopdracht voor de opleiding allerlei werkvormen voor hen bedacht en uitgewerkt. "Hé, doen jullie dit ook?!" kreeg ik te horen. Leraren dachten: af en toe boekje bestellen bij de bibliotheek en dat is het. Destijds werd deelname hun in de schoot geworpen en was er geen echte intrinsieke motivatie. Die is er nu wel door de gesprekken die ik met hen had en de activiteiten die ik heb gedaan.'

Ook wijst Knot haar scholen op het belang van een uitleenpas en het invullen van de bij de Bibliotheek op school behorende Monitor. 'Ik hoor daar op scholen vaak gemopper over, ze vinden het vooral veel rompslomp. Tijdens de opleiding heb ik geleerd wat de meerwaarde is en kan ik dat uitdragen en scholen laten zien hoe die pasjes en de Monitor hun inzicht geven in de leesgewoontes en leesbehoeftes van leerlingen.'

Ondertussen leert Van der Meer ook van de mensen die ze begeleidt. 'Mensen die net binnenkomen, hebben een frisse blik. Ze stellen kritische vragen en laten jou weer op andere manier naar je werk kijken. En ik doe leuke praktische ideeën op door de opdrachten die ze maken.'

Doorgroeien

Knot en Kuyumcu draaien inmiddels mee als volleerde leesconsulenten, elk met een aantal basisscholen onder hun hoede. Stiekem kijken ze al verder vooruit. 'Ik houd heel erg van verbinden en innoveren, meedenken en mogelijkheden ontdekken, en ik heb gemerkt dat ik daar ook goed in ben', vertelt Knot. Gelukkig vindt ze bij Biblionet Groningen voldoende kansen

en een breed netwerk om zichzelf verder te ontwikkelen. In de coronaperiode heeft ze veel digitaal aanbod ontwikkeld. 'Zo werd ik zichtbaar in onze organisatie. Ik mag nu helpen een e-Lab op poten te zetten voor de regio. Prachtig om zo te kunnen groeien binnen een organisatie.' Ook gaf ze onlangs een workshop aan mbo-docenten over het bevorderen van leesmotivatie. Dat is haar goed bevallen. 'Ik zou op termijn wel meer trainingen willen geven, misschien wel voor de Leesconsulent-opleiding.' Kuyumcu ontdekte door de opleiding dat ze graag meer zou willen doen rondom het thema meertaligheid. 'Het boekenaanbod voor meertalige kinderen is nog steeds erg beperkt. Dat kan en moet beter. Ik ben zelf van Turkse komaf en moslima. Toen ik opgroeide, miste ik boeken waarin ik me kon herkennen, maar zodra er moslims in jeugdboeken voorkwamen, ging het alleen maar

De opleiding in het kort

De basisopleiding Leesconsulent de Bibliotheek op school primair onderwijs (niveau minimaal mbo4+) duurt een halfjaar (vijf lesdagen plus een introductie- en afsluitende bijeenkomst) en is bestemd voor bibliotheekmedewerkers die op basisscholen met de Bibliotheek op school aan het werk zijn of gaan. De opleiding is afgelopen jaar herzien, met meer aandacht voor de startsituatie (eerdere ervaring en opleidingen) van de cursist en persoonlijke ontwikkelvragen, en een intensievere persoonlijke begeleiding door de trajectcoach.

Tijdens de eerste bijeenkomst maken cursisten een eigen talentontwikkelingsplan (TOP): wat kan ik al en wat wil ik leren? Gedurende de opleiding houden ze hierin hun vorderingen bij en bespreken ze die met hun trajectcoach. Ze verwerven kennis over leesontwikkeling, leesmotivatie en jeugdliteratuur, ze leren omgaan met diverse leesbevorderende werkvormen en de inzet van de Monitor Bibliotheek op school, en ze oefenen gesprekstechnieken. Daarnaast voeren ze drie praktijkopdrachten uit op een basisschool: verkenning van de leescultuur, implementatie van een boekenkring of een leeskring (volgens de Vertel eens-aanpak van Aidan Chambers), en een leesadvies voor specifieke leerlingen. Na succesvolle afronding zijn cursisten startbekwaam als leesconsulent.

Vanuit de Bibliotheek op school is er veel inzet op deskundigheidsbevordering (met opleidingen, congressen, webinars) voor bibliotheekpersoneel en partners uit het netwerk. Het opleidingshuis BoekStart en de Bibliotheek op school bieden naast de basisopleiding Leesconsulent ook verdiepende vervolgcursussen aan, zoals 'Meertaligheid' of 'Onderwijsrelaties bouwen en borgen'. Daarmee sluiten ze aan bij de Netwerkagenda van het Bibliotheekconvenant, waarin de ambitie staat dat de dienstverlening beter en professioneler wordt doordat medewerkers hebben deelgenomen aan trainingen en kennisbijeenkomsten. De Bibliotheek op school is ontwikkeld door Stichting Lezen in samenwerking met de Koninklijke Bibliotheek. De bibliotheeksector voert het programma uit. Het wordt onder de noemer Kunst van Lezen gefinancierd door het ministerie van OCW.

Meer informatie is te vinden op: pro.debibliotheekopschool.nl/opleidingen.

over eerwraak of je bevrijden van de hoofddoek.' Als leesconsulent komt ze op scholen met veel meertalige kinderen en ze willen motiveren met boeken die echt over henzelf gaan. 'Ik heb bijvoorbeeld de serie *Planeet Omar* getipt, ze waren dolenthousiast.' Ze wil zich dan ook graag ontwikkelen tot specialist meertaligheid. De steun van haar teammanager heeft ze al. 'Zij ziet hoe belangrijk cultuursensitiviteit is voor onze dienstverlening.' Verleisdonk en Joosten ondertussen proberen als organisatie door te groeien. Waar hun leesconsulenten op scholen de missie van leesbevordering verbreiden, doen zij het op bestuurlijk niveau. Bijvoorbeeld door wethouders te overtuigen dat investeren in BoekStart of de Bibliotheek op school geen luxe, maar noodzaak is. 'Binnenkort starten we op vijf consultatiebureaus in Helmond met BoekStart', vertelt Verleisdonk. En met OMO, het grote schoolbestuur voor het voortgezet onderwijs in Brabant, heeft hij ook onlangs een samenwerkingscontract getekend. Binnenkort hoopt hij als bibliotheekdirecteur aan te mogen schuiven bij de Lokale Educatieve Agenda (LEA). 'We hebben al korte lijntjes met bestuurders, maar we willen ook graag formeel deel uitmaken van dit lokale onderwijsoverleg.' Binnen LEA worden bijvoorbeeld afspraken gemaakt over de gemeentelijke besteding van de gelden van het Nationaal Programma Onderwijs. 'Daar willen we als bibliotheek graag over meepraten, want we hebben wel iets te bieden als het gaat om het tegengaan van taalachterstanden.' Verleisdonk doet ook mee aan het Leesoffensief Brabant (LOB). 'Dit is een netwerk waarbinnen Cubiss en Brabantse bibliotheken samenwerken om hun dienstverlening aan scholen te verbeteren en te vergroten. En uiteraard neemt binnen dat netwerk opleiding en scholing van medewerkers een belangrijke plaats in. Die zijn essentieel om een kwaliteitsimpuls aan onze dienstverlening te geven.'

Naschrift

Een schema met de 'stapelmogelijkheden' van opleidingen voor *BoekStart* en de *Bibliotheek op school* vindt u op bibliotheekblad.nl/bronnen

Foto: Bibliotheken Noord Fryslân

Thea van der Meer, lees- en mediaconsulent bij Bibliotheken Noord Fryslân.